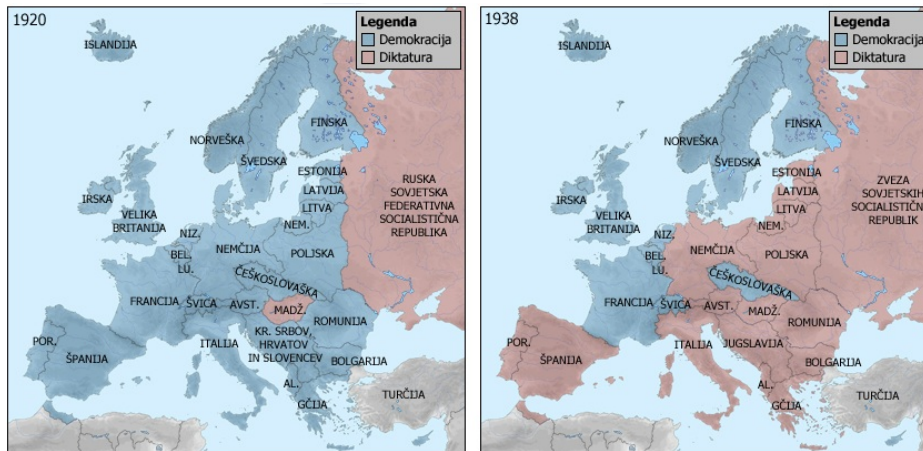

SVET MED SVETOVNIMA VOJNAMA

NASTANEK IN UVELJAVITEV TOTALITARNIH REŽIMOV

Politični sistemi v Evropi med svetovnimi vojnami

Značilnosti totalitarnih sistemov

Nemški nacisti na zborovanju

TOTALITARNI SISTEMI V EVROPI MED SVETOVNIMA VOJNAMA

Komunistični	Fašistični	Drugi avtoritativni sistemi
boljševiška Rusija	nacistična Nemčija fašistična Italija	Avstrija, Madžarska, Španija, Romunija, Bolgarija, Jugoslavija, Portugalska, baltske države...

VZROKI ZA VZPON TOTALITARIZMA

Neučinkovitost demokratičnih sistemov

Številne novonastale demokratične vlade niso bile sposobne reševati družbenih, gospodarskih in političnih težav, s katerimi so se soočale po koncu vojne. Poleg tega so se parlamentarni demokratični sistemi pri ukrepanju proti raznim nedemokratičnim strankam izkazali za počasne in neučinkovite.

Razočaranje Nemčije nad izidom pariške mirovne konference

Določbe versajske mirovne pogodbe so za Nemce pomenile ponižanje. Poleg velikih ozemeljskih izgub so bile Nemčiji naložene visoke vojne reparacije za plačilo škode, ki jo je povzročila v vojni, to pa je močno oslabilo državno gospodarstvo. Nemci so bili ogorčeni in med ljudmi je rasla želja po maščevanju.

Politične spremembe po 1. svetovni vojni

Podpis mirovnih pogodb je večini poraženk prinesel nezadovoljstvo, saj so na njihov račun države, ki so se v vojni borile na strani antantnih sil, precej povečale svoja ozemlja. Poleg tega so s premikanjem meja številni ljudje ostali izven matičnih držav, to pa je privedlo do pogostih trenj med narodi.

Razočaranje Italije nad izidom pariške mirovne konference

Kljub temu, da so se Italijani borili na strani zaveznikov, njihove ozemeljske zahteve po vojni niso bile popolnoma uslišane. Razočaranje je bilo velikansko, poleg tega pa so ljudje v Italiji po vojni živeli v izjemni revščini. Nezadovoljstvo in nemiri so se iz dneva v dan stopnjevali in ljudstvo si je želelo nekoga, ki jih bo popeljal iz bede. Kaos v državi je izkoristil Mussolini in v Italiji vzpostavil totalitarni sistem.

Neučinkovitost Društva narodov

Društvo narodov se je izkazalo za neučinkovito pri reševanju svetovnega miru ter s tem prispevalo svoj delež k vzponu totalitarističnih režimov.

Politični in gospodarski pritiski ZDA in Evrope na Japonsko

Ameriške in evropske poskuse za omejitev rasti moči Japonske po vojni so izkoristili japonski vojaški vodje, ki so zrušili demokratično vlado in vzpostavili totalitarni sistem.

Svetovna gospodarska kriza

Svetovna gospodarska kriza, ki je izbruhnila leta 1929, je povzročila velikansko bedo in s tem še več trpljenja. Množice je zajel obup, z obupanim prebivalstvom pa je najlažje manipulirati.

Strah pred vsesplošno socialistično revolucijo

Ruski boljševiki so bili odločeni komunizem razširiti po vsem svetu. Po tem, ko so zatrli protirevolucionarne sile v svoji državi, so podobno načrtovali tudi za druge države.

BOLJŠEVISTIČNA RUSIJA - RAZVOJ SOCIALIZMA V SOVJETSKI ZVEZI

Državlјanska vojna (1918-1920)

Nasilno ravnanje boljševikov z nasprotniki boljševiške ideologije je privedlo do odpora prebivalstva oz. kontrarevolucije. Začela se je državljanska vojna, v kateri sta si nasproti stali boljševiška **Rdeča armada** in **• bela garda**, ki so jo podpirali tudi številni menjševiki in nekatere evropske države, ki so v nastanku socialističnega sistema videle veliko grožnjo obstoječemu evropskemu političnemu sistemu.

Krvava državljanska vojna, v kateri je življenje izgubilo več kot 10 milijonov ljudi, se je končala z zmago Rdeče armade in močno opustošeno deželo. V evropskem delu Rusije se je vojna končala leta 1920, na vzhodu pa je trajala vse do junija 1923. Že med vojno, julija leta 1918, je nastala prva socialistična država na svetu, imenovana **Ruska sovjetska federativna socialistična republika** (RSFSR), ki so jo leta 1922 preimenovali v Sovjetsko zvezo.

• Trocki in Lenin s pripadniki Rdeče armade v Petrogradu leta 1921

Propagandni poster, ki so ga med državljansko vojno belogardisti uporabljali za privabljanje prostovoljcev

Vojni komunizem

Gospodarska politika boljševikov v času državljanske vojne.

Značilnosti:

- nacionalizirana (podržavljena) je industrija, banke, veleposetva, obrtniške delavnice;**
- ukinja se tržno gospodarstvo in uvaja blagovna menjava, ki jo ureja država (industrijski izdelki - hrana);**
- kmetom so odvzeti vsi viški pridelkov;**

Nova ekonomska politika (NEP)

Neučinkovitost vojnega komunizma je Lenina prisilila, da je začel uvajati novo gospodarsko-politično usmeritev imenovano NEP (nova gospodarska politika). Spomladi 1921 so ukinjene obvezne oddaje pridelka, kar je kmetom dajalo možnost, da so viške prodajali na trgu. Delavci so dobivali plače glede na storilnost. Dovoljena so bila manjša zasebna podjetja in trgovine.

PLANSKO GOSPODARSTVO - PETOLETKE

Za razliko od Lenina, se je njegov naslednik Stalin zavedal, da se ne bo zgodila svetovna socialistična revolucija. Sovjetska zveza je bila edina socialistična država na svetu, ki ima veliko sovražnikov. Če hoče ta država preživeti mora postati svetovna gospodarska velesila.

Stalin je bil prepričan, da bodo zahodne države zaradi sovraštva do komunizma prej ali slej napadle Sovjetsko zvezo in jo uničile, če se gospodarsko ne bo modernizirala. NEP je ocenil kot vračanje kapitalizma ter jo zamenjal s serijo petletnih gospodarskih načrtov, imenovanih petletke. Načrte zanje je pripravila centralna državna planska komisija Gosplan.

Poudarek prve petletke (1929–1933) je bil na gradnji težke industrije, zlasti jeklarstva, premogovništva in strojne industrije, ki so bili ključni za razvoj drugih panog. Do leta 1932 se je industrijska proizvodnja v Sovjetski zvezi več kot podvojila. Tudi naslednji dve petletki sta ostajali usmerjeni v razvoj težke industrije. Do leta 1939 je Sovjetski zvezi uspelo prehiteti britansko industrijsko proizvodnjo, pred njo pa so bile le še ZDA in Nemčija.

Kljub gospodarskim uspehom so plače delavcev ostajale nizke, saj je država ves dobiček vlagala v nadaljnjo industrializacijo. Ker je bil denar namenjen pretežno težki industriji, ga je ostalo bore malo za proizvodnjo potrošniškega blaga oz. vsakdanjih življenjskih potrebščin.

	I. petletka	II. petletka	III. petletka
Trajanje	1928 - 1932	1933-1937	1938-1941 (prekine jo vojna)
Namen	Razvoj težke industrije, elektrifikacija, kolektivizacija kmetijstva (kolhozi, sovhozi)	Razvoj lahke industrije, gradnja prekopov in železniške infrastrukture.	Razvoj vojaške industrije.
Sovjetska zveza postane 3. gospodarska velesila na svetu.			

PETOLETKE - država je izvajala propagando, prisilo in fizično nasilje za uresničitev zadanih ciljev

Kdor ne dela naj ne je!

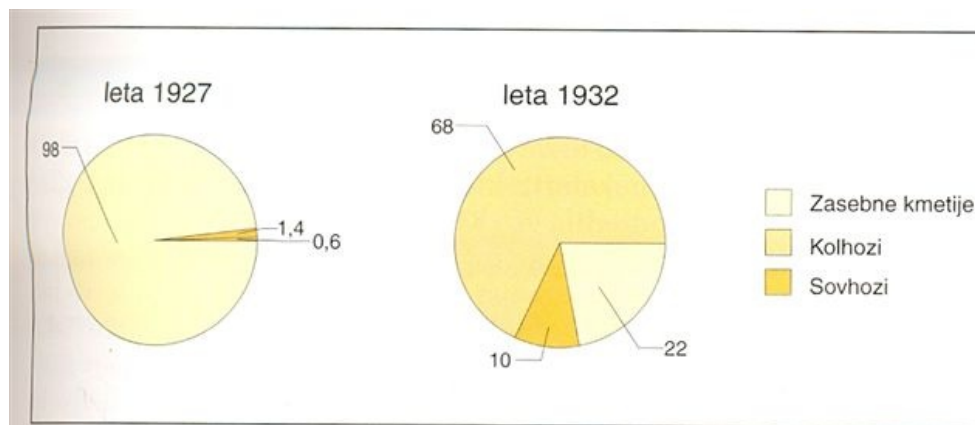
Kaj se je zgodilo na podeželju?

PRISILNA KOLEKTIVIZACIJA

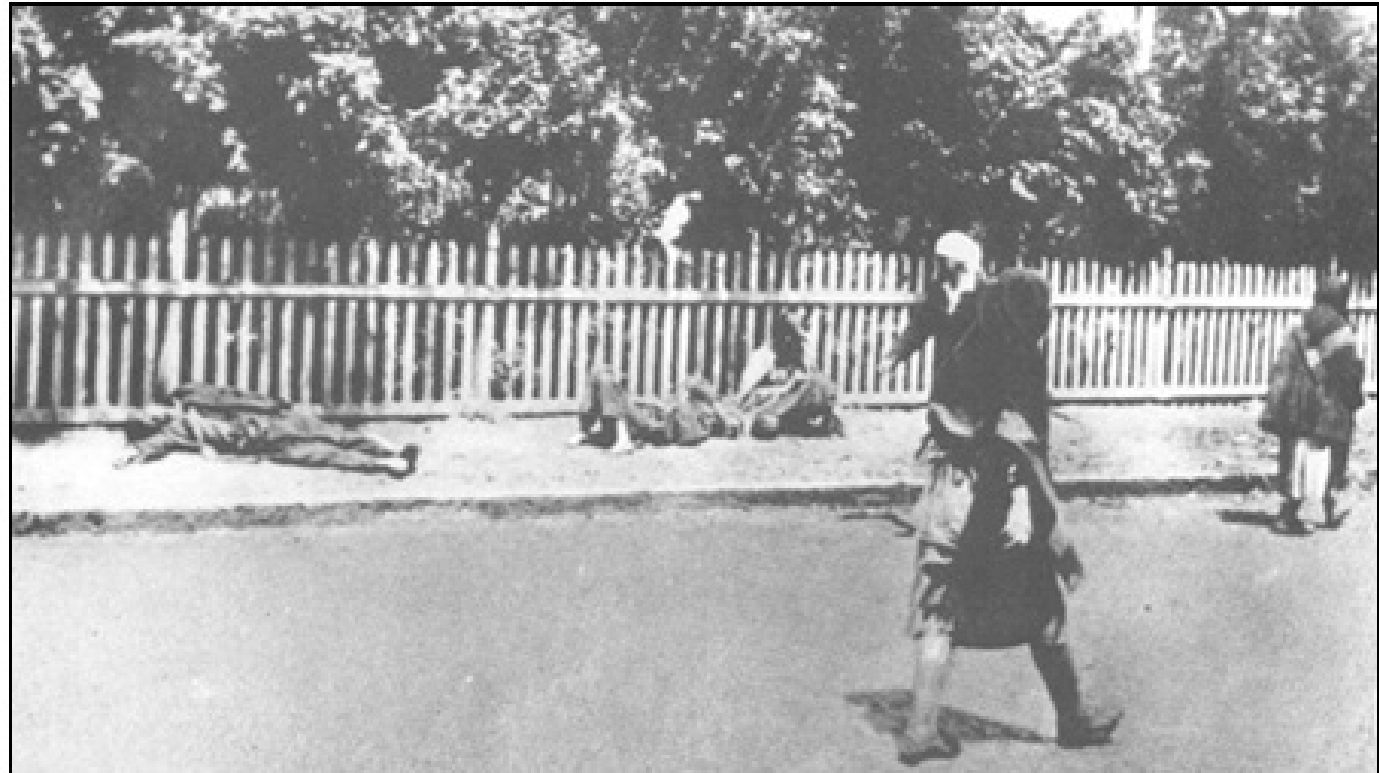
Konec dvajsetih let so začeli na podeželju uvajati kolektivizacijo kmetijstva. Kmetje so morali predati svoje posesti velikim kolektiviziranim kmetijam, imenovanim kolhozi, na katerih so potem delali, podobno kot delavci v tovarnah. Ker je bila kmetijska proizvodnja v kolhozih pod državnim nadzorom, so kmetje proizvajali tisto, kar jim je naročila država. Poleg tega bi si kolhozi lahko privoščili nakup modernega orodja in strojev, kar naj bi dodatno povečalo kmetijsko proizvodnjo.

Številni kmetje so se predaji svojih posesti v skupno last upirali, zato je Stalin leta 1929 ukazal prisilno kolektivizacijo. Hkrati je napovedal vojno premožnejšim kmetom, ki jih je imenoval kulaki. Ti so se še naprej upirali, protestno klali živino, zemlja pa je ostajala neobdelana. Zaradi birokratskega in nestrokovnega vodenja kolektiviziranih kmetij, slabih letin in uporov kmetov je med letoma 1931 in 1933 v državi zavladala velika lakota, zaradi katere je umrlo najmanj deset milijonov ljudi.

PROPAGANDA - za kolektivizacijo in proti kulakom

Posledice prisilne kolektivizacije

Plansko gospodarstvo je imelo tudi slabe posledice. Smrt od lakote je postala nekaj vsakdanjega: prebivalci Harkova se sploh ne zmenijo več za umrle. Na območju Ukrajine naj bi v letih 1932-33 umrlo med 2,6 in 3,5 milijona ljudi.

**Umrlo naj bi od 5 do 10 milijonov kmetov.
Mnogi so bili poslani v taborišča v Sibirijo.**

VZPON STALINA NA OBLAST

Kljub temu, da je Lenin v svoji oporoki zapisal, da Stalina ne želi za svojega naslednika, je v boju za njegovo dediščino zmagal ravno Stalin.

Razvil je posebno obliko diktature, ki jo imenujemo STALINIZEM.

ZNAČILNOSTI STALINIZMA - Sovjetska zveza totalitarna država

Državi je vladala Komunistična partija, ki je imela popolno oblast in nadzor nad javnim in zasebnim življenjem državljanov.

Vse veje gospodarstva so pod nadzorom države.

Vse, ki se niso podredili ali pa so se boljševikom (Stalinu) zdeli nevarni so odstranili (zaprli v delovna taborišča ali usmrtili).

Domnevne nasprotnike, tudi Stalinove najožje sodelavce, so odstranili na lažnih sodnih procesih (čistke), saj je bila večina obsojena na smrt zaradi zločinov proti državi.

Pravoslavna cerkev in verniki so bili preganjani.

Kultura in mediji so v službi propagande Stalina (kult osebnosti) in komunistov.

Država izvaja nadzor nad prebivalci s pomočjo nasilja, nadzora (tajna policija) in prisile

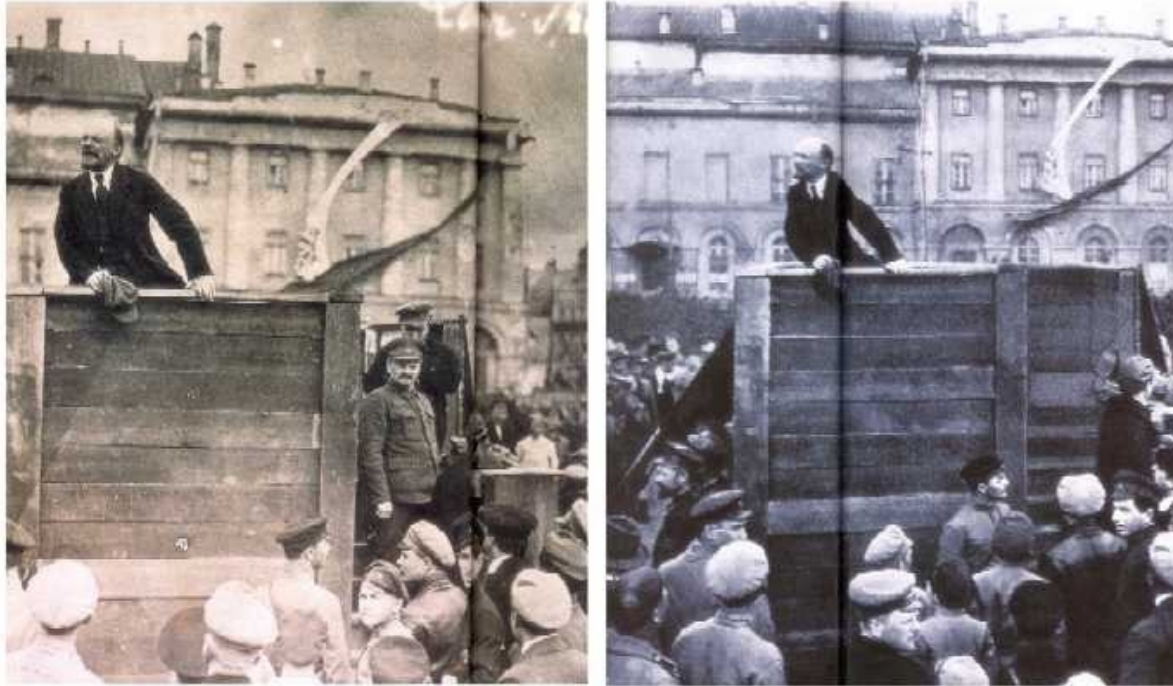
Dlovna taborišča - GULAG

Leta 1929 so v Sovjetski zvezi začeli graditi mrežo delovnih taborišč - gulagov, kamor je sovjetska vlada poleg kriminalcev zapirala tudi politične nasprotnike ter vse, ki so kakorkoli nasprotovali Stalinovemu režimu in jih je bilo potrebno »prevzgojiti«. Večina gulagov je bila zgrajena na območju neobljudene in neprijazne Sibirije. Zaporniki so v njih opravljali najtežja fizična dela, kjer jih je mnogo umrlo zaradi fizične izčrpanosti ali mraza in lakote. Med leti 1929 in 1953 naj bi bilo na delo v gulagih obsojenih več kot 14 milijonov Rusov. Po Stalinovi smrti se je število gulagov močno zmanjšalo, ukinjeni pa so bili šele po Gorbačovovem prihodu na oblast.

Ugledni komunisti so bili po tem, ko so bili odstranjeni praviloma tudi brisani iz fotografij, saj se ni spodobilo, da bi bil Stalin v družbi s sovražniki države na isti fotografiji.

Na fotografiji Lenin leta 1920 nagovarja množice. Na stopnici stoji Lev Trocki, ugleden boljševik, prvi Leninov sodelavec. Konec leta 1927 ga je Stalin, kot morebitnega tekmeca, izključil iz Komunistične partije in izgnal iz države. Leta 1940 so ga po Stalinovem ukazu ubili v Mehiki.

V svoji celotni vladavini naj bi Stalin odstranil (usmrtil, zaprl, izgnal) več kot 20 milijonov ljudi.

PROPAGANDA in KULT OSEBNOSTI

Hvala ti, tovariš Stalin, za naše srečno otroštvo.

Zahvaljujoč partiji, po zaslugi dragega Stalina imano srečno in radostno otroštvo.

Stalin je veljal za genija na vseh področjih. Kult osebnosti so gradili ob pomoči likovne umetnosti, literature, filma, množičnih manifestacij.

Bil je 'genij socializma', 'zastava, ponos in upanje naprednega človeštva', 'prijatelj in učitelj vseh delavcev' ali 'bieščeče sonce človeštva'. Stalin je kult osebnosti začel graditi po svojem petdesetem rojstnem dnevu. V apostolskem zaporedju Marx-Engels-Lenin-Stalin se slednji zdi kot velikan, prvi trije pa v primerjavi z njim kot palčki. Absolutistični monarhi so vladali po božji milosti, Stalin pa je vladal po milosti zgodovine.